

Forfatter: Ewald, Johannes

Titel: Udrag fra DE FREMMEDE

Citation: Ewald, Johannes: "Johannes Ewalds samlede skrifter", i Ewald, Johannes: *Johannes Ewalds samlede skrifter*, Gyldendal, (1969), s. 224. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-ewald06val-shoot-idm140353511362112/facsimile.pdf> (tilgået 26. april 2024)

Anvendt udgave: Johannes Ewalds samlede skrifter

aldrig roeste nogen nærværende, eller lastede nogen fraværende uden Indskrænkning — Han frygtede saameget for at blive holdt for en Smigrere, at naar dens Handling eller Meening, som han talte med, aftvang ham sit Bifald, han strax søgte et og andet at sætte ud paa denne Person, for jo at overtyde den om, at han aldeles ikke i en Post havde talt saa vel om den, for at behage, men allene fordi han meente det — Naar han derimod af et Satyrisk Opkaag eller i Hidsighed, eller fordi Sandheden tvang ham dertil, talte ilde om en eller anden Person der ikke var tilstede, indgav hans i Grunden gode Hjerter ham strax hundrede andre gode Egenskaber hos denne Person, hvilke han alle lagde ligesom et Plaster paa det Saar, han fortrød, at have gjort en værgeløs — I det modsatte Tilfælde var han ikke nær saa betænksom, og han roeste ofte den fraværende og lastede altfor ofte den nærværende uden Maal eller Maade — Denne Opførsel synes vel at være for en stor Deel ædler, end Herr Schlikers, men man kunde nogenledes med Vished spaae deraf, at Herr Frankhuysen aldrig vilde gjøre sin Lykke til Hove — Han forspildte virkelig derved i en Hast begge sine Skole-Monarkers Gunst — Jeg har lovet ved et Par Exempler, at give et Begreb om, hvorledes han omtrænt bar sig ad dermed —

Rectoren, Herr Oldsøker, havde den Vane, at lade sine Discipler, for at øve deres Hukommelse, tænker jeg, lære heele Sider af Virgil og andre Poëter udenad, førend han endnu havde lært dem ret at forstaae og at finde Smag i de Skjønheder, hvorpaa disse Vers har saa stor Overflødighed — Herr Frankhuysen blev hastig kjædet af denne Øvelse; og efter at han i de første sex eller otte Uger ordentlig nok havde lært sit Pensum, kunde han det siden aldrig, af den gode Grund at han aldrig læste derpaa — førend efter hans SkoleAar, da hans Smag blev moednere, og da lærte han dem

ubedet udenad — Men det værste ved denne Forsømmelse, var det, som han i Almindelighed foregav at have gjort i den Tid, og hvormed han ventelig neppe troede at undskylde sig — Hollandske Vers havde han gjort, for at lade dem see igjennem af Conrectoren Herr Vittendynk, uden saa var, at Herr Oldsøker selv — — Man kan tænke, om han fik Tilladelse at undskylde sig videre; og om Herr Oldsøker tilgav ham det; endskjønt han ikke ret vel paa Stedet kunde hævne sig, uden at støde sin Collega for Hovedet, hvilket han ingenlunde vilde — Og jeg maac tilstaae, at om Herr Frankhuysen, som jeg dog næsten vil tvivle paa, har vidst al Herr Oldsøkers naturlige Afskye for Hollandske Vers, saa røber i sær det sidste Træk i denne Undskyldning noget nær en virkelig Malice — Men han brugte den heller ikke, i det mindste som han selv sagde, uden til NødVærge, og naar Herr Oldsøker først havde skjendt paa ham et Korteers Tid, for hans formeente Efterladenhed — Dette var slemt nok; thi han maatte dog nok have mærket, af den Koldsindighed og selv den Foragt, som Rectoren ingenlunde kunde undlade, af og til at yttre mod de nyere Poëter, at disse slet ikke stod ham an — Men og ved disse Leyligheder, toeg han sig, saa tit han kunde, den uforskammede Frihed, at stoppe Munden paa den Gamle, ved at opløfte et og andet af Herr Vittendynks Vers til Skyerne — Omendskjønt han nu virkelig meente hvad han sagde, lader det ikke endda til at være Ondskab? — Saameget er vist, at om Herr Frankhuysen ikke besad Ondskab i en egentlig Forstand, saa besad han dog to andre Egenskaber, hvoraf den ene ligner den saameget, at de ofte blive forvekslede, og den anden altfor ofte frembringer ligesaa slemme Virkninger, som den nedrigste Ondskab — En saa stærk Tilbøielighed til Satyre, at det var ham næsten umucligt, at skaane nogen, hvis latterlige Side han havde opdaget; og den Lyst

at synes vittig, som jeg alt har berørt, og som gjorde, at han opoffrede alting, for ikke at synke et got Indfald — Saaledes da hans Rector, jeg veed ikke || af hvilken Aarsag havde fattet saadan en 57^a Kjærlighed for den latinske Partikel Hinc, at han 5 ikke alleneste selv med en utrættelig Omhu samlede dette Ord, af alle latinske Autorer, men og loed sine Discipler tage Deel i denne Øvelse, saa paalagde han iblant andet Herr Frankhuysen, at tælle efter, ved hvor mange Leyligheder det forekom i Virgil — Da han anden Dagen spurgte denne, hvormange han havde fundet, svarte han, tretten — Kun tretten skreg den opbragte Rector — Ney paa min Ære svarte Herr Frankhuysen, uagtet al min Umage, fandt jeg kun tretten, og jeg blev saa 15 træt derover at jeg neppe kan rette min Ryg — Hvad? — raabte Herr Oldsøker — RygPine, over at finde tretten Hincer i Virgil — O Hincerne? — svarte den unge Herre, og lod ligesom han med et besindede sig — Jeg beder Dem undskyld mig — Hincerne har jeg glemt — men tretten Vive Æg har jeg fundet — Jeg tænkte, de var nyttigere — Enhver indseer, uden min Anmærkning, at denne Uforskammenhed imod en gammel Mand, og imod sin Lærere, altid bliver uundskyldelig, om man og 25 søger Kilden dertil i de to anførte Egenskaber, eller maaskee og i en Lyst at hævne sig over en Deel Skjælds Ord, hvorpaa Herr Oldsøker i forbigaaende sagt, slet ikke var karrig; og som Herr Frankhuysen ingenlunde kunde fordøye — og mueligt 30 noget i dennes fuldkomne Overbeviisning, at Vive Æg var bedre end Hincer — Men den blev og fuldkommen straffet med det Had, som den havde fortjent — Herr Franchuysen havde ikke havt nødig at signalisere sig saa meget, for at tilveyebring sig dette — Det Fortrin som han i sit Hjerte gav Herr Vittendyncks Læremaade, og som han slet ikke gjorde sig nogen Umage for at dølge, de Modsigelser, som han ofte tillod sig at gjøre Herr Old-

søker, naar denne altfor ivrigt ophøiede det Gamle over det Nye, og den Foragt, som han tilsidst aabenbar yttrede for en Deel af sin Rectors For- domme, havde været meer end nok, til at gjøre ham saa forhadt og foragtet af denne, som mueligt — Imidlertid fandt Herr Frankhuysen for got, at krone sin Opførsel i denne Fald, med en nye Streg, der gjorde Herr Oldsøker recnt uforsonlig — Herr Oldsøker havde en blind, og som jeg vil troe, noget over drevet Ærbødighed for Cicero — Og uagtet den gode Rector, neppe ophøiede denne store Mand saa meget, fordi han ansaa ham, for hands Fædrelands Fader, og dets Fricheds Martyr, for en stor Staatsmand, en ivrig Forfægtere af Dyden, en øm og troefast Ven, en elskværdig Philosoph etc. — men blot fordi han holdt ham for den beste latinske Sprogmeister; saa kunde han dog ikke lide, at det mindste blev satt ud paa ham, og han kaldte ham uden Indskrænkning en guddommelig Mand — || Endskjønt Herr Vittendynk gav den store Rommer sin Ret, saa var han dog langt fra ikke fuldkommen enig med Herr Oldsøker i denne Sag — Herved fik den unge Frankhuysen Leylighed til at plage og ærgre sin Rector med nye Modsigelser, og da denne engang var saa hidsig i at forsvarc sin Helt, at den unge Herre fandt sig overmaade fornærmet derved; saa forfærdigede han, som man hemmelig meente, ikke uden Herr Vittendüncks Hjelp, et Specimen, hvori han opregnede alt det som nogentid er blevet og kan blive lagt Catilinæ Overvinder til Last — Hans Letsindighed i Religionen, eller om man heller vil, hans Frietænkerie, hans Mangel paa Resolution, hans Feighed, hans overdrevne Indbildning om sig selv, hans O fortunatam natam me Consule Romam, den Omgang med Cerellia som Dion paadigter ham, intet, ikke engang hans slette Vers var glemte deri — Og dette Specimen loed han ikke allene løbe om iblant Disciplerne, men han havde den

Uforskammenhed, at overlevere det Rectoren selv, som en Prøve paa sin Flid — Jeg tænker ikke, at jeg har nødig at anføre fleer Aarsager, til det uforsonlige Had, hvormed Herr Oldsøker siden altid forfulgte Herr van Frankhuysen —

For at sige, hvorledes denne unge Herre ligeledes i en kort Tid fik sin anden Lærere Herr Vittendynck til Uven, tænker jeg, at jeg næsten kun har nødig, at gjøre den Anmærkning, at de begge af Naturen var Foeter — Men naar jeg legger til, at Herr Frankhuysen snart begyndte ikke allene at laste et og andet i Herr Vittendüncks Vers, men selv at gjøre dem latterlige, saa vil man ikke undre sig over, at al den sidstes naturlige Sagtmodighed ikke længe kunde holde Stand imod denne Prøve —

Herr Frankhuysens Forældre fik ikke allene fra alle Kanter, Breve fulde af Klagemaal over ham, men de fik og Tid efter anden Materic nok, til at opfylde deres egne med samme Indhold — Hans Moder i sær kunde ingenlunde finde sig i de mange ExtraUdgifter som han daglig forarsagede dem, og som gjorde, at han kostede dem, meer end dobbelt saameget, som Herr Schliker kostede sine Forældre, uagtet at begge de unge Herrer fra Begyndelsen var satte paa samme Fod — Og det er sandt, at de i deres Oeconomie var saa forskellige, som i al deres øvrige Opførsel — Man har allerede seet nogle Træk heraf, men jeg holder det ikke for overflødig, at udmale dem noget fuldstændigere —

Der er dem, der give bort, alt hvad de eye, uden at gjøre det, enten af en christelig Grundsætning, eller af Hyklerie, eller af en sand Generøsité, eller af Pralerie, eller af en ægte Godhjertighed, eller af Ødselhed; men blot af en naturlig og uovervindelig Modbydelighed, for at sige det Ord: Ney — Enhver der beder disse Folk om noget, sætter dem i en vis Forstand, virkelig Pistolen for Brystet, og